

Aanzet tot ontwikkelen van een arbeidsmarktvisie

Zorg en Welzijn West Brabant

Januari 2012, versie 0.1

Inhoud

1. Inleiding	5
2. Algemene cijfers Arbeidsmarkt Zorg & Welzijn	6
2.1 Omvang arbeidsmarkt	6
2.2 Kenmerken Arbeidsmarkt	6
3. Verwachte ontwikkelingen arbeidsmarkt Zorg & Welzijn in de komende jaren	8
4. Verwachte Personeelstekorten.....	9
5. Afstemmen instroom onderwijs op arbeidsmarkt.....	10
5.1 Studenten in opleiding.....	10
5.2 Afstemmen aanbod studenten op verwachte ontwikkelingen.....	11
5.3 Afstemmen stage-aanbod op behoefte onderwijs.	11
6. Conclusies	12

1. Inleiding

In West Brabant wordt regionaal arbeidsmarktbeleid vormgegeven door het RPA. In 2012 wordt gestart met een uitvoeringsprogramma. Hierbij is inzicht in de arbeidsmarkt cijfers (vraag en aanbod) van de verschillende sectoren in West-Brabant van belang.

Aan Calibris is gevraagd deze arbeidsmarkt cijfers te verstrekken. Concreet gaat het om de volgende twee vragen:

- wat zijn de algemene cijfers van de sector Zorg & Welzijn in 2020: hoeveel arbeidskrachten zijn er nodig en op welke functies?
- wat zijn de te verwachte tekorten en overschotten en op welke gebieden in 2020?

Omdat er over de arbeidsmarkt in West Brabant al verschillende recente rapporten zijn samengesteld is afgesproken om deze rapporten te gebruiken en de resultaten in samenhang te analyseren.

Het doel is te komen tot een gezamenlijk gedragen arbeidsmarktvisie als kader voor de afstemming van het beroepsonderwijs op de arbeidsmarkt Zorg & Welzijn in West-Brabant.

In deze rapportage gaat het om de kwantitatieve gegevens over de arbeidsmarkt en dan met name toegespitst op de discrepanties tussen vraag en aanbod.

Gebruikte bronnen:

- Transvorm heeft in juni 2011 het rapport 'Brabantse zorg en welzijn, streef naar balans' uitgebracht. West Brabant wordt daarbij als sub-regio apart onderscheiden;
- eind 2011 is ook een zogenaamd Regioportret van de regio West Brabant verschenen. Dit is een product van het landelijke onderzoeksprogramma Arbeidsmarkt Zorg & Welzijn, waarin onder meer ook Calibris participeert;
- in het najaar van 2011 heeft Calibris onder roc's gepeild of zij te maken hebben met stage tekorten voor hun studenten. De resultaten zijn gebundeld in de zogenaamde BPV-Barometers Zorg en Welzijn, najaar 2011; verschenen in januari 2012.

2. Algemene cijfers Arbeidsmarkt Zorg & Welzijn

2.1 Omvang arbeidsmarkt

Er zijn in West Brabant bijna 43.000 werknemers actief in zorg- en welzijnsinstellingen.

De arbeidsmarkt in West Brabant is geen gesloten systeem. Er bestaat een sterke uitwisseling met de omliggende regio's. Sinds 2006 is er sprake van een toenemende stroom werknemers, die weliswaar in West Brabant woont, maar buiten deze regio werkt. Dit zijn er meer dan er dagelijks van buiten de regio in Brabant komen werken. In 2009 bedroeg dit verschil voor Zorg & Welzijn - 4.000 werknemers.

De vraag is of gegeven de omvang van de arbeidsmarkt Zorg & Welzijn in West Brabant de opleidingsinspanning daarmee in verhouding is in termen van het aantal deelnemers in opleiding ten opzichte van het aantal werknemers.

Uit onderstaande tabel blijkt, dat de opleidingsinspanning binnen Zorg & Welzijn in West Brabant overeenkomt met die voor heel Nederland: op iedere 7 werknemers (totaal personeel) wordt er één opgeleid (in een zorg- of welzijnsopleiding).

Tabel 1 Werkgelegenheid in West Brabant, omliggende regio's en Nederland

Regio's	Bevolking	Gemeenten	Werknemers in Zorg & Welzijn *)	Deelnemers in Zorg en WJK
West Brabant	681.500	18	42.900	6.258
Midden Brabant	429.600	9	30.900	3.934
Noordoost Brabant	590.700	20	42.900	6.126
Zuidoost Brabant	732.700	21	50.600	6.842
Nederland	16.485.800	441	1.178.600	172.232

Bron: Regioportret West-Brabant 2011; Panteia, Seor, E'til; december 2011

*) totaal personeel

2.2 Kenmerken Arbeidsmarkt

In West Brabant ligt de werkloosheid structureel lager dan landelijk. Het gemiddelde percentage niet werkende werkzoekenden was in 2010 5,8% tegen 6,4% landelijk.

De ontwikkeling van de werkgelegenheid in Zorg & Welzijn in de afgelopen jaren verschilt sterk in West Brabant. Tussen 2006 en 2009 is met name de gemiddelde jaarlijkse groei van het aantal werknemers in de Kinderopvang en de Jeugdzorg sterk geweest. Sterker dan landelijk. Daarentegen kenden de branches VVT en GGZ een duidelijke afname van het aantal werknemers.

In West Brabant wordt er in Zorg & Welzijn veel in deeltijd gewerkt, vooral in de branches VVT en Kinderopvang. De werknemers in deze branches werken gemiddeld minder uren per week dan in de andere branches. Het deeltijdpercentage bedraagt respectievelijk 0,59 en 0,60.

Tabel 2 Werkgelegenheid per branche 2006-2009 (bron: Regioportret West Brabant)

Branches	2006	2007	2008	2009
Ziekenhuizen	7500	7200	7200	7600
Geestelijke gezondheidszorg	2700	2900	2800	1800*)
Gehandicaptenzorg	5500	5700	6000	6500
Verpleeg-en Verzorgingshuizen en Thuiszorg	17800	16800	16000*)	16000
Zorg overig	4800	5000	4700	4900
Jeugdzorg	600	600	600	700
Kinderopvang	1900	2300	2700	3000
Welzijn en Maatsch. Dienstv.	2300	2400	2700	2400

Bron: Regioportret West-Brabant 2011; Panteia, Seor, E'til; dec. 2011

**) niet duidelijk waardoor deze opvallende dalingen zijn ontstaan. Waarschijnlijk betreft het binnen de GGZ een administratieve correctie agv fusie met een instelling uit een andere branche; Binnen de V&V&T spelen waarschijnlijk de bezuinigingen op de huishoudelijke hulp binnen de Thuiszorg een rol.*

3. Verwachte ontwikkelingen arbeidsmarkt Zorg & Welzijn in de komende jaren

Met de sterke groei van met name de Kinderopvang en de Jeugdzorg is het in de komende jaren gedaan. Voor deze twee branches maar ook voor de branche Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening (WMD) zal onder invloed van het kabinetsbeleid de werkgelegenheid afnemen in tegenstelling tot de (ouderen)zorg, waar wel sprake is van groei.

Jeugdzorg

Omdat er al jaren problemen zijn met de organisatie van Jeugdzorg wil de overheid alle instellingen voor de Jeugdzorg onderbrengen bij gemeenten. Bij deze overheveling is er structureel zeven procent minder personeel nodig in Jeugdzorg. Op termijn leidt deze wijziging in organisatie dan ook tot minder vraag naar personeel.

Kinderopvang

In de Kinderopvang omdat het kabinet extra bezuinigingen doorvoert vanaf 1 januari 2012. De Volkskrant kopte in een recent artikel dat de Kinderopvang inmiddels zo kostbaar is dat een tweede baan voor veel gezinnen niet of nauwelijks meer loont¹. Volgens Groen Links verdwijnen er omgerekend 36 duizend voltijdsbanen als gevolg van de bezuinigingen.

WMD

In de WMD zal als gevolg van verschillende bezuinigingen ook sprake zijn van een afnemende werkgelegenheid.

Zorg

In tegenstelling tot de welzijnssector zal de werkgelegenheid in de zorg de komende jaren toenemen. Onder druk van de vergrijzing wil het kabinet in de komende jaren 12.000 extra banen in de (ouderen)zorg realiseren.

4. Verwachte Personeelstekorten

Transvorm heeft in 2011 een arbeidsmarktverkenning laten uitvoeren door Prismant. De belangrijkste conclusie is, dat

in West-Brabant op de korte termijn (tot 2015) bij ongewijzigd beleid alleen tekorten ontstaan aan sociaal agogen op niveau 4 en aan verzorgenden. Daarentegen bestaat bij een aantal andere opleidingen het risico dat studenten na afloop van hun studie geen baan kunnen vinden.

Met de tekorten aan sociaal agogen zal het waarschijnlijk wel meevallen. De praktijk leert dat de Kinderopvang en de Jeugdzorg slechts beperkt gebruik maken van niveau 4 studenten, terwijl het prognosemodel daar wel vanuit gaat. In de Kinderopvang gaat de voorkeur vooral uit naar PW3, terwijl de jeugdzorg een duidelijke voorkeur heeft voor sociaal agogen op hbo-niveau. Voor beide richtingen zijn in West Brabant meer dan voldoende studenten in opleiding.

Omdat veel studenten PW4 Jeugdzorg niet aan de bak komen, is er sprake van een toenemend aantal studenten dat na diplomering doorstroomt naar het hbo. Mede hierdoor wordt de komende jaren een groot overaanbod van SPH'ers verwacht. Het perspectief op een baan zal voor deze studenten afnemen.

Bij de opleiding Verpleegkundige lijkt er uitgaande van de uitkomsten van het prognosemodel de komende jaren niets aan de hand. Zowel op niveau 4 als 5 is er voldoende aanbod (soms nemen hbo'ers de plaats in van mbo'ers). Toch zijn er in den lande signalen die wijzen op een tekort aan gespecialiseerde verpleegkundigen. Het is aannemelijk dat dit ook voor West Brabant geldt.

Op de lange termijn (na 2015) zal het tekort aan verzorgenden bij ongewijzigd beleid snel toenemen. Er is extra instroom in de opleiding Verzorgende 3 gewenst. Dit alleen zal waarschijnlijk niet voldoende zijn om aan de stijgende vraag in de ouderenzorg tegemoet te kunnen komen.

In onderstaande tabel komt duidelijk tot uiting dat tegenover de verwachte tekorten aan mbo gediplomeerden (vooral na 2015) een overaanbod van hbo gediplomeerden ontstaat.

Tabel 3 Verwachte tekorten aan personeel in West Brabant op de korte en lange termijn.

Regio's	Korte termijn tot 2015	Lange termijn tot 2020
Verpleegkundige 5	80	70
Verpleegkundige 4	30	-20
Verzorgende 3	-30	-220
Helpende 2	30	10
Zorghulp	10	0
Sociaal Pedagogische hulp5	230	210
Maatsch. Werk 5	110	110
Agoog 4	-70	-170
Agoog 3	90	70

Bron: Brabantse zorg en welzijn, streef naar balans Transvorm; juni 2011.

5. Afstemmen instroom onderwijs op arbeidsmarkt

5.1 Studenten in opleiding

In West Brabant volgen op mbo-niveau ruim 4200 en op hbo-niveau ruim 2000 deelnemers een opleiding Zorg en WJK. Op mbo niveau zijn de opleidingen met het hoogste aantal deelnemers: Pedagogisch Werker (niveau 3), Verzorgende (niveau 3) en Verpleegkundige (niveau 4). Op hbo niveau vinden we de meeste deelnemers in de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening.

Tabel 4 Nieuwe instroom van studenten en totaal aantal studenten (die woonachtig zijn in de regio) in de opleidingen voor Zorg en WJK in West Brabant in 2010-2011

kwalificaties	instroom.	deelnemers
Zorghulp	70	70
Helpende Zorg en Welzijn	266	545
Verzorgende 3	317	781
Verpleegkundige 4	200	687
Verpleegkundige 5	128	530
Assisterende 4	159	374
Pedagogisch Werker 3	283	844
Medewerker Maatsch. Zorg 3	114	383
Pedagogisch werker 4	164	264
Medewerker Maatsch. Zorg 4	34	101
Sociaal cultureel werker4	33	105
Sociaal Maatsch. dienstverlener 4	20	65
Sociaal Pedagogisch Hulpverlener 5	217	916
Cultureel Maatsch. Vorming 5	20	107
Maatschappelijk Dienstverlening	102	496
Totaal Zorg & Welzijn	2126	6258

Bron: Regioportret West-Brabant 2011; Panteia, Seor, E'til; dec. 2011

5.2 Afstemmen aanbod studenten op verwachte ontwikkelingen

Om het gat aan verzorgenden in 2015 getalsmatig te dichten kan worden geprobeerd de instroom vanuit het vmbo naar de opleiding Verzorgende te stimuleren en/of gebruik te maken van het overaanbod aan gediplomeerden op niveau 2 (helpende zorg) en 3 (pedagogische werker). Voor beide dreigt de komende jaren een overaanbod.

In het geval van Helpende 2 is opscholing naar niveau 3 een optie, al dan niet in samenhang met andere maatregelen zoals functiedifferentiatie. Het is echter de vraag of dit realistisch is, gegeven de vaak beperkte groeimogelijkheden van deze studenten. Daarnaast kan als gevolg van de afnemende werkgelegenheid bij de kinderopvang gebruik worden gemaakt van het verwachte overaanbod van PW3 gediplomeerden. Naast het omscholen van gediplomeerden is het nodig om de toestroom naar deze populaire opleiding voor een deel om te buigen naar die van Verzorgende 3.

5.3 Afstemmen stage-aanbod op behoefte onderwijs.

Uit de inventarisatie die door Calibris onder roc's in het najaar 2011 is gehouden blijkt er in West Brabant vooral een tekort aan stageplaatsen te bestaan voor :

De opleidingen Helpende Zorg & Welzijn en Pedagogische Werker Jeugdzorg.

- **Helpende 2**

regio	Opleiding					
	HP2	VZ3	VP4	MZ3	MZ4ghz	MZ4vw
West-Brabant						

- **PW4 Jeugdzorg**

Regio	Opleidingen									
	HP2	PW3	PW4 KO	PW4 JZ	MZ 3/4	MZ4 VW	SD/SMD	SCW	OA	
West-Brabant										

- *) Er is geen opleiding SMD in West Brabant

Beoordeling stageplaatsen		Bijhorende signalen:
	nijpend tekort	• Studenten geweigerd/instroom roc aangepast
		• Studenten uiteindelijk geplaatst op niet passende stages
		• Stages uitgesteld of gaan niet door
	tekort	• Stages pas te vinden na intensief zoeken, en vaak te laat
	evenwicht	• Studenten op tijd geplaatst op passende plaatsen
	overschot	• Stages makkelijk te vinden, zelfs een klein overschot
	onbekend	• Geen gegevens beschikbaar of niet van toepassing

6. Conclusies

De belangrijkste conclusie is dat er op de korte termijn in West Brabant weinig personeelstekorten zijn te verwachten op de arbeidsmarkt Zorg & Welzijn. Het verwachte overaanbod van hbo geschoolden is echter wel een probleem. Het risico bestaat dat een deel van deze groep voor Zorg & Welzijn verloren gaat als er op de korte termijn geen banen beschikbaar komen. Op de langere termijn zijn deze gediplomeerden hard nodig. Vooral de (ouderen)zorg krijgt onder druk van een toenemende vergrijzing te maken met personeelstekorten. Het kabinet wil daarom in de komende jaren extra banen realiseren. De vraag is of men in staat zal zijn deze groep hbo'ers ook hiervoor in te zetten. Zij zijn op de lange termijn hard nodig, want via het mbo alleen is dit niet mogelijk. Hierbij zal beleid voor specifieke doelgroepen ontwikkeld dienen te worden. Allochtonen, jongeren, vrouwen en potentiële herintreders zullen enthousiast gemaakt moeten worden voor een opleiding en baan in de (ouderen)zorg. Tenslotte moeten we ook maatregelen nemen om het zittende personeel te behouden en het niet werkende deel van de beroepsbevolking te activeren.

Verder is het raadzaam om de instroom in het onderwijs beter af te stemmen op de arbeidsmarkt door:

- de stroom sociaal agogen op mbo niveau, die vanuit het mbo doorstroomt naar het hbo, af te remmen om te voorkomen dat er teveel hbo studenten worden afgeleverd zonder dat er voldoende banen beschikbaar zijn;
- de instroom van studenten in de opleiding PW3 (Kinderopvang) voor een deel om te buigen naar de (ouderen)zorg, een en ander afhankelijk van de ontwikkeling in de kinderopvang;
- gebruik te maken van het overaanbod aan helpende 2 studenten ten behoeve van de personeelsvraag in de (ouderen)zorg;
- voldoende stageplaatsen voor studenten van niveau 2 (en 3) aan te bieden. Dit is een belangrijke voorwaarde voor de ambitie van de overheid om extra banen in de ouderenzorg te realiseren;
- voldoende stageplaatsen voor studenten PW4 aan te bieden. Ondanks de beperkte vraag vanuit het onderwijs stromen steeds meer mbo'ers PW4 JZ door naar hbo-opleidingen, zoals bijvoorbeeld Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD), Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH) en Pedagogiek. Ook deze studies leiden op voor werk in de Jeugdzorg. Het blijft daarom belangrijk dat er voor mbo'ers voldoende stageplaatsen zijn in de Jeugdzorg, zodat deze het mbo-diploma kunnen halen en via het hbo toch in de Jeugdzorg terecht kunnen.

Disclaimer: Calbris kan niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele onjuistheden in dit document. Aan de inhoud van dit document kunnen geen rechten worden ontleend.